

УДК 336.3

О. В. Базарна,
аспірант кафедри регіоналістики і туризму,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORSID ID: 0000-0001-9561-8687

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.4.97

ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО РЕГІОНУ ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

О. Bazarna,
postgraduate student of the department regionalistics and tourism,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
ORCID — 0000-0001-9561-8687

HOUSING AND COMMUNAL ENTERPRISE OF THE REGION HOW TO OBJECT PUBLIC
ADMINISTRATION

У статті визначаються специфічні особливості житлово-комунального господарства на регіональному рівні, структурні особливості галузі, питання фінансування господарства та питання субсидій на житлово-комунальні послуги. Запропонована модель як одна із складових економічної складової організаційно-економічного механізму публічного регіонального управління житлово-комунальним господарством залежності субсидій, нарахованих населенню для сплати за житлово-комунальні послуги від інших факторів (обсягу нарахованих сум за житлово-комунальні послуги, періоду). Побудовані та проаналізовані однофакторна та двофакторні моделі залежності субсидій на житлово-комунальні послуги від нарахованого населенню до оплати за житлово-комунальні послуги.

Дослідження механізмів публічного регіонального управління в житлово-комунальному господарстві ще не отримало системного характеру. Потребують осмислення теоретичні і практичні аспекти публічного регіонального управління житлово-комунального господарства в контексті проведення економічних та соціально-політичних реформ у країні. Постає питання необхідності пошуку нових механізмів управління в житлово-комунальному господарстві країни, методів, які дозволять побудувати нову систему публічного регіонального управління житлово-комунальним господарством з максимальною результативністю та ефективністю діяльності.

The article specifies specific features of housing and communal services at the regional level, structural features of the branch, issues of financing of the economy and issues of subsidies for housing and communal services. The proposed model, as one of the components of the economic component of the organizational and economic mechanism of the public regional management of housing and communal services depends on the subsidies accrued to the population for payment for housing and communal services from other factors (amount of accrued amounts for housing and communal services, period). The one-factor and two-factor models of dependence of subsidies on housing and communal services from the accrued population to the payment for housing and communal services are constructed and analyzed. The study of mechanisms of public regional governance in the housing and utilities sector has not yet received a systematic character. Need to understand the theoretical and practical aspects of public regional management of housing and communal services in the context of economic and socio-political reforms in the country. The question arises of the need to find new mechanisms for managing the housing and communal services of the country, methods that will allow to build a new system of public regional management of housing and communal services with maximum efficiency and efficiency.

To reveal specific features of housing and communal services at the regional level. It is imperative to take into account the multiplicity of housing and communal services at the regional level in the context of realizing the goals and objectives of its functioning. Over time, economic opportunities, social requirements, aesthetic principles and legal norms change. It is necessary to take into account the expansion of the spectrum of tasks related to the industry, which is the result of scientific and technological progress, political, economic and social changes, as well as caused by environmental problems. Structurally, housing and communal services at the regional level are considered as an organizational and transport system consisting of places of application of labor and residence, as well as ways of moving people between these constituents.

Functionally, housing and communal services at the regional level are considered as an engineering system consisting of industrial, residential, cultural and household, transport and other buildings and buildings of the main purpose; boiler houses, water intakes, sewage treatment facilities, engineering facilities: quays, parks, squares, which improve the microclimate and create conditions for public recreation.

Territorially, housing and communal services at the regional level are considered as a spatial system consisting of separate land plots, both favorable and unfavorable for resettlement; river, lake, sea water areas; forests and other lands. Territorial organization includes: territorial placement of material and material elements of service production; management of this branch of management; the optimal combination of real elements and the population as a consumer of services within a single process. The territorial organization is not only the placement of objects of housing and communal services, but also their connection, subject to the creation of various variants of spatial systems in the context of optimizing their functioning.

The conclusions from the conducted research and the prospects of further research in the corresponding direction of research are determined.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, фінансування галузі, субсидії на житлово-комунальні послуги.

Key words: housing and communal services, financing of the industry, subsidies for housing and communal services.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Одним з найважливіших завдань цивілізаційного розвитку суспільства є забезпечення та підвищення рівня регіонального публічного управління житлово-комунального господарства (ЖКГ). Зволікання з проведенням модернізації житлово-комунального господарства робить цю галузь вкрай неефективною і витратною. Зміст цієї системи в її нинішньому вигляді непосильний ні для споживачів житлово-комунальних послуг, ні для бюджетної системи України. Сьогодні житлово-комунальне господарство зазнає великі труднощі і сильно відстає від сучасних вимог. Однією з основних причин цього є брак коштів, що виділяються з бюджетів усіх рівнів, а також несвоєчасна оплата житлово-комунальних послуг населенням.

Також постає питання виконання загальнонаціональних функцій та завдань розвитку житлово-комунального господарства, питання субсидій для відшкодування населенню спожитих житлово-комунальних послуг у галузі і заборгованість споживачів за спожиті житлово-комунальні послуги у господарстві. Для цього та для безперерйного та беззбиткового функціонування підприємств галузі необхідне повноцінне запровадження стратегічного, середньострокового і поточного планування в галузі на державному та регіональному рівнях.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Незважаючи на широке коло ґрунтовних наукових розробок, слід відзначити, що дослідження механізмів публічного регіонального управління в житлово-комунальному господарстві ще не отримало системного характеру. Потребують осмислення теоретичні і практичні аспекти публічного регіонального управління житлово-комунального господарства в контексті проведення економічних та соціально-політичних реформ в країні. Постає питання необхідності пошуку нових механізмів управління в житлово-комунальному господарстві краї-

ни, методів, які дозволять побудувати нову систему публічного регіонального управління житлово-комунального господарством з максимальною результативністю та ефективністю діяльності.

Теоретичні та прикладні аспекти щодо розробки та реалізації державної політики у сферах публічного регіонального управління житлово-комунального господарства досить активно вивчаються українськими вченими. Зокрема проблеми розвитку та реструктуризації комунального господарства висвітлені у працях Г. Губерної, В. Дорофійенка, Ф. Євдокімова, С. Корнейчука, Д. Тарасенка. Принципи реформування державного управління розвитком ЖКГ систематизовано Л. Беззубко, О. Драган, І. Осипенком. Питанням модернізації процесу реформування ЖКГ, з використанням інформаційних підходів, присвячені роботи вчених: С. Богачова, Т. Качали, Т. Сьомкіної, М. Мельнікової. Аналіз стану державного управління ЖКГ та пошук шляхів удосконалення механізмів державного управління реформуванням ЖКГ здійснили В. Логвіненко, І. Лукінова, Г. Онищук, М. Пікуляк, С. Поважний, Н. Ревенко, Т. Таукешева. Прикладні та теоретико-методологічні аспекти подолання негативних тенденцій у житлово-комунальному господарстві досліджено в працях багатьох вчених та практиків. Вагомий внесок у розробку цієї проблеми зробили О. Димченко, Т. Качала, Г. Семчук.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Поряд з цим потребують осмислення теоретичні і практичні аспекти функціонування житлово-комунального господарства регіону як об'єкту публічного управління. Показати специфічні особливості ЖКГ на регіональному рівні. Питання фінансування галузі та питання субсидій на житлово-комунальні послуги.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення сутності житлово-комунального господарства на регіональному рівні, структурних особливостей галузі, питання фінансування господарства та питання субсидій на житлово-комунальні послуги; запропонувати модель як одну із складових економічної складової організаційно-економічного механізму публічного регіонального управління житлово-комунальним господарством.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Житлово-комунальне господарство на регіональному рівні має специфічні особливості, до яких можна віднести:

1. Місцеві умови. Вони відіграють важливу роль у проектуванні, будівництві і експлуатації більшості комунальних об'єктів. Враховувати специфіку місцевих умов необхідно також при проектуванні й функціонуванні міського транспорту, прокладці мереж, будівництві житла, сміттєпереробних заводів. Потужність підприємств планується для задоволення потреб конкретного населеного пункту, що враховують, крім територіально-планувальних особливостей міста, також чисельність населення.

2. Специфічною особливістю комунальних підприємств є також те, що більшість з них не виробляє матеріальну продукцію, а надає послуги, а деякі роблять і те і друге разом.

3. У більшості комунальних підприємств процес виробництва збігається в часі з процесом реалізації продукції або послуг. Інакше кажучи, продукція цих підприємств не може накопичуватися на складі, а віддається безпосередньо споживачам. Це обумовлює характерні риси в організації, структурі й використанні оборотних коштів.

4. Необхідність доставки продукції (послуг) безпосередньо споживачам підвищує значення мережевого господарства в структурі основних фондів комунальних підприємств, потребує значних капіталовкладень, а також витрат на утримання і капітальний ремонт мереж, споруд і трубопроводів.

5. Специфіка виробництва в комунальному господарстві обумовлює також високу фондомісткість цієї галузі. Питома вага основних фондів у загальній структурі основних і оборотних коштів підприємства складає 98%. Структура основних фондів відрізняється залежно від специфіки діяльності. Так, у більшості галузей комунального господарства (водо-, газо-, електро-, теплопостачання і каналізації) від 50 до 70% складають передаточні пристрої; у трамвайно-тролейбусних господарствах — транспортні засоби (близько 40 %); у житловому господарстві і готелях — будинки і споруди (майже 90%).

6. На відміну від більшості промислових підприємств, діяльність яких протягом років має ритмічний характер, робота комунальних підприємств має сезонний характер і залежить від попиту споживачів у конкретні періоди не тільки року, але й доби. Це ставить роботу цих підприємств у безпосередню залежність від попиту споживачів, і в першу чергу — від населення. Ритм роботи комунальних підприємств залежить від ритму міського життя. Відповідно до потреб, складаються графіки теплових і електричних навантажень, графіки подачі води, розклад руху транспорту. Для забезпечення потреб населення конкретної території в періоди максимального попиту на продукцію (послуги), підприємства повинні мати резервні потужності.

7. Комунальні підприємства не тільки виробляють продукцію або надають послуги, а і безпосередньо реалізують їх населенню, тобто без допомоги торгових або інших посередницьких організацій. Отже, тут тісно переплітаються елементи виробництва і роздрібної торгівлі. При цьому оплата послуг або збігається в часі безпосередньо з виробництвом і реалізацією, або має авансовий чи кредитний характер, що вносить свою специфіку в організацію та кругообіг оборотних коштів.

8. Специфіка механізму надання комунально-побутових послуг виражається у поєднанні різних форм надання цих послуг (безкоштовне, пільгове, платне) і різних джерел фінансування діяльності відповідних структур. У рамках однієї галузі можуть бути різні за складом джерела фінансування діяльності закладів об-

слуговування. Очевидно, бюджетне фінансування залишиться і в умовах ринку. Практика показала, що рентабельність підприємств, які відносяться до житлово-комунального господарства, як правило, невисока — серед них велика кількість збиткових. Передбачається, що при переході до ринкових відносин усі підприємства, які знаходяться на визначеній території, братимуть участь у формуванні бюджетів усіх рівнів, починаючи з місцевих і закінчуючи державним. У свою чергу, фінансування їхньої діяльності буде здійснюватися, в основному, з місцевих бюджетів. Але це питання проблемне і єдиного рішення тут не має.

9. Характерною рисою продукції комунальних підприємств є, як правило, її однотипність. Наприклад, водопроводи подають споживачам питну воду, міський транспорт надає послуги по перевезенню пасажирів і т. п. [1—3].

В обов'язковому порядку необхідно врахувати багатоплановість житлово-комунального господарства на регіональному рівні у контексті реалізації цілей і задач його функціонування. З часом змінюються економічні можливості, соціальні вимоги, естетичні принципи та правові норми. Необхідно враховувати розширення спектру завдань щодо галузі, що є наслідком науково-технічного прогресу, політичних, економічних та соціальних змін, а також викликані екологічними проблемами. У структурному відношенні житлово-комунальне господарство на регіональному рівні розглядається як організаційно-транспортна система, що складається з місць прикладання праці та проживання, а також шляхів пересування людей між цими складовими.

У функціональному відношенні житлово-комунальне господарство на регіональному рівні розглядається як інженерна система, що складається з виробничих, житлових, культурно-побутових, транспортних та інших будинків і споруд основного призначення; котельень, водозаборів, очисних споруд, об'єктів інженерного забезпечення: набережних, парків, скверів, що поліпшують мікроклімат і створюють умови для громадського відпочинку.

У територіальному відношенні житлово-комунальне господарство на регіональному рівні розглядається як просторова система, що складається з окремих земельних ділянок, як сприятливих так і несприятливих для розселення; річкових, озерних, морських акваторій; лісових масивів та інших угідь. Територіальна організація включає: територіальне розміщення матеріально-речових елементів виробництва послуг; управління цією галуззю господарювання; оптимальне поєднання речових елементів та населення як споживача послуг у рамках єдиного процесу. Територіальна організація — це не тільки розміщення об'єктів житлово-комунального господарства, аде й їх зв'язок, підпорядкований створенню різних варіантів просторових систем у контексті оптимізації їх функціонування.

Механізм територіальної організації житлово-комунального господарства можна розглядати як систему методів та засобів, цілеспрямована взаємодія яких між собою забезпечує успішне функціонування житлово-комунальних структур в регіональній господарській системі з урахуванням як специфіки об'єктів цієї галузі, так і особливостей соціально-економічного середовища їх функціонування.

На основі узагальнення теоретичних розробок з проблем розміщення і розвитку житлово-комунального господарства [4—12] можна виділити деякі особливості цієї галузі регіонального господарського комплексу, які повинні бути повною мірою враховані в процесі удосконалення її територіальної організації. До їх числа мають бути віднесені такі: спрямованість на задоволення першочергових потреб населення; високий рівень складності; різноманітність форм підпорядкованості у територіальному розрізі; багатоланковість структури; специфічність критеріїв оцінки ефективності; висока

залежність територіальної виробничої структури та організації управління від розмірів господарства; стохастичний характер процесів у цій сфері господарювання.

Основною серед цих особливостей в аспекті значущості для територіальної організації є високий рівень комплексності галузі, який характеризується різноманітністю науково-технічного і технологічного забезпечення діяльності підгалузей та їх тісним взаємозв'язком з єдиною системою регіонального господарства. Ще одна важлива особливість — націленість на задоволення першочергових потреб населення.

Важливо мати на увазі, що в рамках вітчизняної системи господарчих зв'язків існують три форми підпорядкованості однорідних підприємств. Зокрема, в адміністративному відношенні вони підпорядковуються виконавчим органам державної влади; у галузевому — Мінрегіону і органам галузевого управління; тоді як у територіальному розрізі існують різноманітні форми підпорядкованості (в залежності від розміщення об'єктів). Важливо підкреслити й таку обставину, як специфічність критеріїв оцінки ефективності розміщення і функціонування житлово-комунального господарства. Так, у сфері виробництва в першу чергу використовуються економічні критерії ефективності (рентабельність, виробіток, фондівіддача), які є неприйнятними для об'єктів житлово-комунального господарства. На перше місце тут виступають критерії якості обслуговування населення (у т.ч. комфортність, естетика), а також екологічні фактори. Деяким підгалузям регіонального житлово-комунального господарства притаманні сезонні коливання рівня споживання послуг (теплоенергетика, вуличне освітлення), а також коливання із меншими періодами — місячним, тижневим і добовим (транспорт, водопровід, газове господарство). Раціональна будова житлово-комунального господарства у регіональному аспекті — це встановлення таких територіальних пропорцій, які забезпечують найповніше задоволення потреб населення при оптимальних витратах усіх видів ресурсів. Це досягається не тільки шляхом вдосконалення розміщення окремих об'єктів житлово-комунального господарства, але й на основі застосування ефективних методів управління [13, с. 12].

Крім особистих (для населення) і виробничих послуг житлово-комунальні підприємства надають і суспільні послуги, метою яких, як відомо, є створення сприятливих умов для проживання в місті та для роботи місцевих підприємств, організації і установ (утримання зелених насаджень, прибирання й освітлення вулиць та доріг).

Узагальнюючою характеристикою послуг, що пропонуються підприємствами житлово-комунального господарства, є їх визначальне значення для функціонування регіональних систем життєзабезпечення. Отже, головними особливостями є: приналежність до групи життєзабезпечення; соціальна значимість; низька заміність.

У рамках житлово-комунального господарства об'єднанні, як зауважив Чернишов А.Н., "... два зовсім різних за змістом напрямки діяльності:

— по-перше, виконання господарських функцій з виробництва і реалізації житлово-комунальних послуг споживачам;

— по-друге, допомога незаможним прошаркам населення і громадянам, що користуються пільгами по оплаті житла і комунальних послуг, що дісталася від колишньої економічної системи і здійснюється нині, як правило, через механізм заниження платежів виробнику житлово-комунальних послуг споживачам, без достатніх заходів компенсації доходів підприємств, що випадають, з місцевих (муниципальних) бюджетів" [14, с. 23].

Децентралізація господарського життя і управління в Україні висунула на перший план регіоналізацію економіки, що припускає підхід до розгляду і вирішен-

ня локальних економічних, соціальних, політичних та інших проблем з точки зору споживачів того чи іншого міського комплексу регіону.

При виробленні пропозицій з модернізації житлово-комунального господарства на регіональному рівні потрібно виходити з необхідності розмежування господарських і соціальних аспектів діяльності житлово-комунального господарства. Від того, наскільки успішно йде процес модернізації житлово-комунального господарства на регіональному рівні, багато в чому залежить перебіг реформи у суспільстві загалом. На відміну від галузей промисловості, сільського господарства, транспорту, житлово-комунальне господарство з великими труднощами адаптується до умов ринкової економіки.

Житлово-комунальне господарство — багатогалузевий комплекс, до якого входять 17 підгалузей, стан їх складний по причині найменшої модернізації, як галузі економіки. Великих фінансових втрат галузь зазнає через систему фінансування пільг, які значною мірою надаються державою за рахунок підприємств житлово-комунального господарства. Майже чверть населення сплачує житлово-комунальні послуги за пільговими тарифами. З одного боку, держава практично припинила фінансування галузі, а з іншого — законами встановлено понад 25 категорій громадян, які мають пільги по оплаті житлово-комунальних послуг [15].

Основними джерелами фінансування житлово-комунального господарства є кошти державного і місцевих бюджетів, фізичних та юридичних осіб за сплату житлово-комунальних послуг, інвестиції і кредити, кошти, що виділяються по лінії міжнародних фінансових організацій.

Обсяг фінансування житлово-комунального господарства та оплати комунальних послуг та енергоносіїв наведено в таблиці 1.

Фактичні видатки державного бюджету на житлово-комунальне господарство, за 2016 рік, мають постійну тенденцію до зменшення, порівняно з 2015 роком на 41,8% з 2012 роком — у 30 разів. стосовно видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв ситуація є зворотною, а саме спостерігається їх зростання на 16,0% та 20,1% щодо 2015 року та 2012 року відповідно, що переважно пов'язане зі зростанням тарифів на комунальні послуги [16].

Основна частка видатків на утримання житлово-комунального господарства і оплати комунальних послуг та енергоносіїв здійснюється з місцевих бюджетів (табл. 2).

Як видно з наведених у таблиці 2 даних, видатки місцевих бюджетів за функціональною ознакою на житлово-комунальне господарство в 2016 році, порівняно з 2015 роком зросли на 11,8%, але в загальній структурі видатків становили всього 5%. Досліджуючи видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення в розрізі допомоги у вирішенні житлового питання, треба зазначити збільшення їх розміру в 2016 року на виплату пільг і житлових субсидій до 40,3 млрд грн порівняно з 14,1 млрд грн у 2015 році [17].

Головним джерелом доходів комунальних підприємств є оплата населенням їх послуг. Але якщо розглянути проблеми фінансування цього сектору економіки більш детально, мусимо відзначити, що значну роль відіграють адресні бюджетні субсидії населенню й цільові субсидії і дотації комунальних підприємств які є результатом міжбюджетних відносин. Головною ознакою міжбюджетних відносин у будь-якій країні є пропорції, організація й способи переміщення фінансових ресурсів з одного рівня на інший. Основним інструментом такого переміщення є система бюджетних трансфертів. До трансфертів в Україні можуть бути віднесені дотації, субсидії й субвенції, що регулюють доходи місцевих бюджетів. Розміри дотацій, субсидій, субвенцій, які одержують регіони, повинні визначатися на основі системи показників, що характеризують реаль-

Таблиця 1. Видатки державного бюджету в розрізі функціональної та економічної класифікації

Показники	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Функціональна класифікація- житлово-комунальне господарство					
Планові, млн грн	785,8	127,7	149,9	493,0	38,7
Фактичні, млн грн	376,6	96,9	111,5	21,5	12,5
Частка фактичних щодо планових, %	48,3	75,9	74,4	4,4	32,3
Економічна класифікація – оплата комунальних послуг та енергоносіїв					
Планові, млн грн	5634,8	5629,4	5030,2	5892,7	6787,0
Фактичні, млн грн	5391,8	5330,3	4615,3	5578,3	6473,7
Частка фактичних щодо планових, %	95,7	94,7	91,8	94,7	95,4

ний соціально-економічний стан регіону. Існуюча методика оцінки регіонів, виходячи із середньодушового бюджетного доходу, стимулює на практиці утриманський підхід до одержання трансфертів.

Не дивлячись на те, що органи місцевого самоврядування не мають досить коштів для ефективного виконання покладених на них функцій, головними з яких є підтримка достойного рівня життя населення, у деяких регіонах виділяється частина закріплених податків у Держбюджет. Рішення проблеми бюджетних трансфертів має значне практичне значення, бо в Україні знов розвивається тенденція збільшення кількості дотаційних бюджетів. На практиці законодавче закріплення сфери компетенції органів державної влади й місцевого самоврядування, принципів незалежності й самостійності в процесі формування бюджетів всіх рівнів в основному не реалізуються.

Особливістю міських бюджетів є перевага в структурі видатків асигнувань соціально-культурного й житлово-комунального призначення [18]. Відсутність постійних нормативів видатків по визначенню соціально-культурного й житлово-комунального рівня забезпеченості населення розраховуючи на 1000 жителів, не дозволяє органам місцевого самоврядування планувати реально видаткову частину бюджету на майбутній рік. На наш погляд, з огляду на дефіцитність бюджету й стан економіки України в поточний нестабільний період, норматив забезпеченості населення послугами на 1000 жителів не може перетерплювати значних змін у бік збільшення протягом ряду років. Надалі, з огляду на перспективний розвиток економіки, який, як правило, настає після будь-яких кризових ситуацій, норматив необхідно корегувати в більшу сторону, з метою наближення до загальносвітових стандартів. При цьому варто враховувати об'єктивну необхідність розрахунку ста-

більного нормативу на певний період часу, наприклад, 5 років [1, с. 206—208].

В умовах бюджетного дефіциту можливе порушення основної ст. 62 Закону України "Про місцеве самоврядування", що закріплює державні гарантії дохідної бази бюджету регіонів через дотації й субвенції на рівні мінімальних соціальних потреб населення. [19] Величина дохідної бази повинна також додатково коректуватися з урахуванням соціального й екологічного стану території. При цьому є об'єктивна необхідність створення системи загальнодержавних нормативів, що визначають рівні стану регіонів і показники мінімальних соціальних потреб

населення. Таким чином, в умовах забезпечення реального, а не декларативного регіонального самоврядування доцільно передати сукупністю таких основних напрямів: 1) законодавчо закріпити бюджетні повноваження за кожним з рівнів бюджетної системи; 2) визначити систему стабільних нормативів забезпеченості місцевих бюджетів; 3) розробити систему мінімальних соціальних стандартів, які гарантуються державою; 4) розробити порядок оцінки загальноекономічного рівня розвитку територій для надання допомоги нижчестоящим бюджетам.

Як надійну основу процесу формування місцевих бюджетів, доцільно застосувати норматив "мінімальної бюджетної забезпеченості", що розраховується з урахуванням мінімального рівня соціальних потреб населення території, що базується на концепції "суспільних благ і послуг" [20; 21]. Сьогодні у фінансовій політиці України викликає стурбованість проблема невиконання місцевими органами влади планів відрахувань у державний бюджет, що створює загрозу, як власній фінансовій стабільності, так і проведеною структурних реформ. Стаття 138 Конституції України, а також Закон України "Про місцеве самоврядування" законодавчо закріплюють міські й інші ради як первинний і основний елемент державного механізму. На практиці, однак, існує невизначеність джерел фінансування регіональних програм і здійснення функцій, покладених на органи місцевого самоврядування.

Міжбюджетні відносини — це форма взаємозв'язку й взаємозалежності між окремими ланками системи місцевих бюджетів, а також між місцевими бюджетами й державним бюджетом України.

В основі міжбюджетних відносин лежить чітка оцінка дохідних і видаткових повноважень бюджетів різних рівнів. Як свідчить міжнародний досвід, фінансові проблеми регіонів вирішуються шляхом реформування всієї системи місцевих бюджетів і міжбюджетних відносин. Метою такого реформування є створення прозорої й ефективної системи фінансових взаємин між бюджетами різних рівнів. В умовах законодавчої неврегульованості недостатня ефективність їхнього функціонування стає фактором гальмування соціально-економічного розвитку територій, прокує загострення соціальних протиріч, викликає різку диференціацію рівнів соціально-економічного розвитку територій.

Значення міжбюджетних трансфертів, як фактору соціально-економічного розвитку території, зростає з підвищенням рівня децентралізації місцевих бюджетів. Необхідність побудови ефективної системи міжбюджетних трансфертів впливає з наявності існуючих дисбалансів відносно як розподілу власних і делегованих функцій,

Таблиця 2. Видатки місцевих бюджетів у розрізі функціональної й економічної класифікації на утримання ЖКГ і оплату комунальних послуг та енергоносіїв

Видатки місцевих бюджетів	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Житлово-комунальне господарство, млн грн	19679,9	7607,8	17697,0	15678,9	17535,0
Частка видатків на житлово-комунальне господарство у структурі видаткової частини місцевих бюджетів, %	8,8	3,5	7,8	5,6	5,0
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв, млн грн	14124,4	12866,0	11469,2	16453,9	17794,0
Частка видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв у структурі видаткової частини місцевих бюджетів, %	6,3	5,9	5,1	5,9	5,1

так і їхнього фінансування. З огляду на це, організаційно-методичний інструментарій удосконалення системи міжбюджетних відносин потребує суттєвого удосконалення в сфері відповідальності за способи формування і розподілу фінансових потоків між ланками бюджетної системи держави [1, с. 210—211].

Міжбюджетні взаємини в Україні будуються на основі таких інструментів як власні, закріплені й регульовані доходи, нормативи відрахувань від регульованих доходів, дотації, субвенції, субсидії, відрахування в державний бюджет України, бюджетні позики, міжбюджетні взаєморозрахунки. Увагу приділяємо субсидіям у подальшому дослідженні.

Субсидія — виплати споживачам, що надаються за рахунок державного або місцевого бюджету, а також виплати спеціальних фондів для юридичних і фізичних осіб, місцевих органів влади, інших держав.

Очевидно, що досягнення цілей модернізації житлово-комунального господарства пов'язано з вирішенням численних завдань, що охоплюють практично всі сторони соціально-економічного життя регіону. Основним напрямом серед яких є соціальний захист населення.

Усі постсоціалістичні країни, що пережили чи переживають зараз період ринкової трансформації, у свій час постали перед необхідністю реформувати систему соціального захисту в рамках національної програми економічних перетворень. Адаптація до нових умов господарювання колишня система соціального захисту бездіяльна, позбавлена більшості своїх важелів. Це відбувається тому, що за часів панування командно — адміністративної системи програма соціального забезпечення проводилася на місцях державними підприємствами. Головна мета реформи сфери соціального забезпечення — це ефективність механізму підтримки соціально незахищених груп, відмова від виділення допомоги окремим категоріям громадян і перехід до адресної підтримки на основі реального становища кожного домогосподарства.

Пропонується модель, як одна із складових економічної складової організаційно-економічного механізму публічного регіонального управління житлово-комунальним господарством залежності субсидій, нарахованих населенню для сплати за житлово-комунальні послуги від інших факторів (обсягу нарахованих сум за житлово-комунальні послуги, періоду). Для дослідження залежності показників між собою в житлово-комунальному господарстві за допомогою методів економетричних моделей будується модель залежності між собою показників по житлово-комунальному господарству.

Під економетричною моделлю розуміють рівняння регресії, побудоване на основі даних спостережень, яке встановлює залежність між економічними показниками. Проблема вивчення взаємозв'язків економічних показників є однією з найважливіших проблем економічного аналізу. Кожна економічна політика полягає в регулюванні економічних змінних, тому вона повинна ґрунтуватися на глибокому розумінні того, як ці змінні впливають одна на одну.

За допомогою економетричних методів побудуємо модель однофакторну залежності загальної суми субсидій, призначених домогосподарствам для відшкодування витрат на оплату житлово — комунальних послуг від нарахованого до оплати за житлово-комунальні послуги. Періодом для аналізу в однофакторній моделі взято 2011 рік, 2012 рік, 2013 рік (таблиця 3).

Побудуємо та проаналізуємо однофакторну модель: залежність субсидій на житлово-комунальні послуги від нарахованого населенню до оплати за ЖК послуги:

Статистична база для економетричної моделі складається з часових просторових статистичних рядів даних. Часовим (динамічним) рядом називається ряд в якому значення показника і фактору упорядковані в

часі. Просторові (структурні) ряди даних являють собою послідовність значень показника Y і фактору X у різних економічних сукупностях. Просторові ряди дають можливість вивчати кількісний (структурний) вклад фактору X в показник Y .

Визначення коефіцієнта кореляції, який характеризує ступінь щільності лінійної залежності між випадковими величинами X та Y . Між випадковими величинами X та Y існує додана залежність (якщо зростає чинник X , то відповідно зростає показник Y , так само, якщо спадає чинник X , то спадає і показник Y).

Обчислення парного коефіцієнта кореляції. Вибірковий коефіцієнт кореляції змінних X і Y обчислюється за формулою:

$$r[X, Y] = \frac{K[X, Y]}{\sigma[X]\sigma[Y]} \quad (1)$$

За допомогою математичної функції ЛИНЕЙН та програми Excel розраховуємо необхідні параметри та показники якості моделі (табл. 4):

В нашому випадку $r = 0,009151229$.

За допомогою коефіцієнта кореляції встановлено наявність статистичного лінійного зв'язку між показником Y та фактором X , то наступним етапом дослідження є побудова лінійної моделі регресії:

$$y_i = a_0 + a_1 x_i + l_i \quad (2)$$

де a_0 , a_1 — невідомі параметри регресії, що мають бути оцінені;

l_i — відхилення даних спостережень показника від розрахункових значень показника y_i , які знаходяться за формулою:

$$y_i = a_0 + a_1 x_i \\ \hat{y}_i = -4364,50994 + 0,009151229 * X \quad (3)$$

Коефіцієнт детермінації. Іншим показником якості регресії є коефіцієнт детермінації. Він показує, яку частку від загальної варіації показника становить детермінована складова, що її виявляє і враховує регресія, або яку частку варіації вона пояснює. Вибірковий коефіцієнт детермінації знаходиться за формулою:

$$R^2 = \frac{\sum(\bar{y}_i - \bar{y})^2}{\sum(y_i - \bar{y})^2} \quad (4)$$

Для парної лінійної регресії коефіцієнт детермінації дорівнює квадрату коефіцієнта кореляції:

$$R^2 = r^2[X, Y] \quad (5)$$

Коефіцієнт детермінації змінюється в межах від 0 до 1. Чим більше спостережувані значення показника наближаються до лінії регресії, тим ближче значення R^2 до одиниці. Ситуація, коли $R^2 = 1$, означає переростання статистичної залежності у функціональну, детерміновану. Випадок $R^2 = 0$ свідчить про відсутність будь-якого зв'язку між показником і фактором.

Показником достовірності моделі є R^2 , значення якого має наближатись до одиниці. З отриманих даних бачимо, що $R^2 = 0,155$. Це свідчить про те, що варіація субсидій на житлово — комунальні послуги від нарахованого населенню до оплати за житлово-комунальні послуги.

Загальної суми субсидій, призначених домогосподарствами для відшкодування житлово-комунальні послуги на 15% залежить від врахованих факторів; показники є значущими значеннями, істотно впливають, але ж є і інші фактори, які в моделі не враховані.

Перевірка адекватності моделі за допомогою F -критерію Фішера. Перевірка моделі на відповідність даним спостережень за F -критерієм Фішера передбачає здійснення таких етапів:

1) обчислюється розрахункове значення F -критерію Фішера:

$$F_p = \frac{R^2}{1 - R^2} \cdot \frac{n - m - 1}{m} \quad (6);$$

2) для обраного рівня значимості знак більше ($P = 1$ знак більше — надійна ймовірність) і числа ступенів

Таблиця 3. Дані щодо нарахування, сплати населенням за житлово-комунальні послуги та суми субсидій

Місяць рік	Нараховано населенню до оплати за ЖК послуги, тис. грн	Період	Оплачено населенням за ЖК послуги, тис. грн	Наявний дохід у розрахунку на одну особу, тис. грн	Загальна сума субсидій, призначених домогосподарствам для відшкодування витрат на оплату ЖК послуг, тис. грн
1	2	3	4	5	6
X					Y
1 2011	4521929	1	3798954	21,6379	26152,7
2 2011	4644867	2	3970728	21,6379	20199,2
3 2011	4264588	3	4344487	21,6379	15031,3
4 2011	2843457	4	3495224	21,6379	11871,035
5 2011	1984327	5	2838343	21,6379	9244,807
6 2011	1767680	6	2131748	21,6379	9570,077
7 2011	1764218	7	2042948	21,6379	5621,721
8 2011	1809120	8	2071112	21,6379	5165,915
9 2011	1838812	9	2068205	21,6379	4259,939
10 2011	2898926	10	2184305	21,6379	52025,348
11 2011	4085147	11	2979510	21,6379	98968,082
12 2011	4205086	12	3879266	21,6379	60399,742
1 2012	4803080	13	3826270	25,2064	20917,622
2 2012	5388430	14	4337518	25,2064	15321,628
3 2012	4302059	15	4490301	25,2064	9194,551
4 2012	2788505	16	3698876	25,2064	6538,475
5 2012	2013877	17	2969492	25,2064	11344,452
6 2012	1895852	18	2170639	25,2064	10285,537
7 2012	1881159	19	2277219	25,2064	4801,112
8 2012	1912490	20	2135811	25,2064	4182,025
9 2012	1973800	21	2088384	25,2064	3177,023
10 2012	2632010	22	2303632	25,2064	58636,783
11 2012	3803141	23	2839949	25,2064	94847,59
12 2012	4882602	24	3824309	25,2064	53259,917
1 2013	5039082	25	4294116	26,7194	17051,784
2 2013	4449335	26	4322687	26,7194	10676,29
3 2013	4547603	27	4169507	26,7194	7012,469
4 2013	2963668	28	3998103	26,7194	5254,188
5 2013	2046357	29	2914111	26,7194	8893,457
6 2013	1904714	30	2233450	26,7194	8851,945
7 2013	1958911	31	2354861	26,7194	3759,624
8 2013	1952690	32	2135888	26,7194	3183,837
9 2013	2277724	33	2243182	26,7194	2639,521
10 2013	3323062	34	2575355	26,7194	70538,099
11 2013	3699171	35	3173307	26,7194	90183,31
12 2013	4636075	36	4009946	26,7194	44343,769

Примітка: розроблено автором на основі даних Державної служби статистики України, <http://www.ukrstat.gov.ua/>

свободик₁ = m, k₂ = n - m - 1 за таблицею F-розподілу знаходиться табличне значення F_{p;k₁;k₂};

3) отримане розрахункове значення порівнюється з табличним. При цьому, якщо F_p > F_{p;k₁;k₂}, то з надійністю P можна вважати, що розглянута математична модель адекватна даним спостережень, у протилежному випадку з надійністю P розглянута парну регресію не можна вважати адекватною.

Наступним показником якості моделі є критерій Фішера (F — критерій). Його розрахункове значення становить 6,28. Порівняємо його з табличним показником:

$$F_{\text{розрах}} = 6,28$$

$$F_{\text{табл}} = 2,87$$

$$F_{\text{розрах}} > F_{\text{табл}}$$

Отже, це підтверджує загальну якість моделі.

Знайдені за даними спостережень значення параметрів регресії являють собою статистичні оцінки цих параметрів, одержані на основі обмеженої інформації. Через обмеженість вибірових даних можливі ситуації, коли істинне значення параметра дорівнює нулю, тоді як розраховане внаслідок випадкових коливань даних, на базі яких його обчислено, відмінне від нуля. Відтак виникає потреба у перевірці статистичної значущості параметрів регресії. Це можна зробити за допомогою аналізу відношення $t_{pj} (j = \overline{1, m})$ коефіцієнта регресії a_j до

свого стандартного відхилення S_{aj}:

$$t_{pj} = \frac{a_j}{S_{aj}} \tag{7},$$

яке має t-розподіл Стьюдента з n-m-1 ступенями свободи.

У нашому випадку $t_{pj} = 0,009151229/0,003651587 = 2,506096588$.

Побудуємо двофакторну модель. Для побудови двофакторної моделі взяті дані за 2011 рік, 2012 рік, 2013 рік. В якості показника знову виступає загальна сума субсидій, призначених домогосподарствами для відшкодування на оплату житлово — комунальних послуг (Y), від нарахованого населенню до оплати за житлово-комунальні послуги та періоду часу (X):

За допомогою математичної функції ЛИНЕЙН та програми Excel розраховуємо необхідні параметри та показники якості моделі (табл. 5):

У цьому випадку r = 412,919869.

За допомогою коефіцієнта кореляції встановлено наявність статистичного лінійного зв'язку між показником Y та фактором X, то наступним етапом дослідження є побудова лінійної моделі регресії:

$$Y = 0,009247036 + 412,919869 * X.$$

Коефіцієнт детермінації. Іншим показником якості регресії є коефіцієнт детермінації. Він показує, яку частку від загальної варіації показника становить детермінована складова, що її виявляє і враховує регресія, або яку частку варіації вона пояснює.

Показником достовірності моделі є R^2 , значення якого має наблизитись до одиниці. З отриманих даних бачимо, що $R^2 = 0,179$. Це свідчить про те, що варіація субсидій на житлово — комунальні послуги від нарахованого населенню до оплати за житлово-комунальні послуги:

Загальної суми субсидій, призначених допомог домогосподарствам для відшкодування житлово-комунальних послуг на 17 % залежить від врахованих факторів; показники є значущими значеннями, істотно впливають, але ж є і інші фактори, які в моделі не враховані.

Наступним показником якості моделі є критерій Фішера (F-критерій). Його розрахункове значення становить 6,28. Порівняємо його з табличним показником:

$$F_{\text{розрах}} = 3,605$$

$$F_{\text{табл}} = 2,87$$

$$F_{\text{розрах}} > F_{\text{табл}}$$

Отже, це підтверджує загальну якість моделі.

Низькі доходи частини населення є однією з перешкод для проведення реформ у житлово-комунальному господарстві. Реалізація переходу на бездотаційні схеми, докорінна перебудова системи фінансування експлуатації житла в умовах ринкових відносин практично неможливі без створення саме на початку складного перехідного періоду системи соціального захисту незаможних верств населення. Система адресних житлових субсидій родинам з низьким рівнем доходу підтвердила свою ефективність у багатьох містах країн СНД. Серед постсоціалістичних країн в Україні прийняте найбільш повне законодавство про житлові субсидії. Щодо соціальних проблем, які супроводжують впровадження житлово-комунальної реформи та стратегічну орієнтацію заходів із посилення системи соціального захисту населення передбачає такі наріжні моменти:

1. Адресні житлові субсидії населенню з низьким рівнем доходів. Поступово однією з переважних форм бюджетного фінансування житлово-комунального господарства на сучасному етапі стануть субсидії на оплату житлово-комунальних послуг групам населення з низькими доходами. Залежно від розміру частки населення, що потребує підтримки у вигляді субсидій, має визначитись швидкість переходу на фінансування житлово-комунального господарства за рахунок коштів домогосподарств.

2. Політика в сфері надання пільг по оплаті житлово-комунальних послуг. Чисельність категорій населення, що мають право на пільги при оплаті житлово-комунальних послуг, створює неправдиво високе навантаження на місцевий бюджет.

Модернізація житлово-комунального господарства стосується життєво важливих інтересів населення, і без його активної участі в реалізації заходів вони приречені на провал. Необхідно підтримувати різні форми участі населення у вирішенні житлово-комунальних проблем; посилити взаємодію з громадою під час обговорення, прийняття, реалізації рішень, пов'язаних з житлово-комунальним господарством; створення громадських організацій із широкими правами участі у вирішенні принципових питань тарифної політики, визначення вимог до якості надання послуг при проведенні конкурсів між організаціями, що претендують на виробництво житлово-комунальних послуг [13, с. 99].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Підсумувати результати дослідження можна так:

1. Аналіз досліджень вітчизняних вчених стосовно житлово-комунального господарства доводять його важливість для населення — споживачів житлово-комунальних послуг.

Таблиця 4. Параметри та показники якості однофакторної моделі

Коефіцієнт кореляції	Параметри моделі
0,009151229	-4364,50994
0,003651587	12349,98613
0,155919539	26498,96485
6,280520108	34

2. Особливістю регіонального публічного управління є наближеність житлово-комунальних послуг до споживача, що визначається їх спроможністю до оплати послуг житлово-комунального господарства. Механізми державного управління і регіонального управління мають бути узгодженими між собою за допомогою організаційно-економічного механізму регіонального публічного управління в житлово-комунальному господарстві.

3. Запропонована модель як одна із складових економічної складової організаційно-економічного механізму публічного регіонального управління житлово-комунальним господарством залежності субсидій, нарахованих населенню для сплати за житлово-комунальні послуги від інших факторів (обсягу нарахованих сум за житлово-комунальні послуги, періоду). Побудована та проаналізована однофакторна та двофакторні моделі залежності субсидій на житлово-комунальні послуги від нарахованого населенню до оплати за житлово-комунальні послуги.

4. Модернізація житлово-комунального господарства стосується життєво важливих інтересів населення, і без його активної участі в реалізації заходів вони приречені на провал. Необхідно підтримувати різні форми участі населення у вирішенні житлово-комунальних проблем; посилити взаємодію з громадою.

5. Потребує подальшого удосконалення організаційно-економічний механізм регіонального публічного управління в житлово-комунальному господарстві та пошук шляхів заміни субсидій іншими фінансовими механізмами, які не є перешкодою для модернізації житлово-комунального господарства.

Література:

- Житлово-комунальне господарство в реформційному процесі: аналіз, проектування, управління: монографія / О.В. Димченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. — Х.: ХНАМГ, 2009. — 356 с. С.11 // Енциклопедія економіки. [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: // www.economica.lviv.ua
- Данилишин Б. Люзії та реалії комунальної сфери: [Реформування житлово-комунального господарства] // Уряд. кур'єр. — 2003. — 28 листоп. — № 225. — С. 7.
- Юр'єва Т.П. Економіка підприємств міського господарства: навчальний посібник. — Харків: ХДАМГ, 1997. — 170 с.
- Карлова О.А. Удосконалення соціально-ринкової житлової політики (інтегрально-гедоністичний підхід): Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 01.10.01 / Харківська держ. Академія міського господарства. — Х., 1998. — 16 с.
- Каспин В.И. Планирование развития жилищно-коммунального хозяйства. — М.: Стройиздат, 1990. — 224 с.
- Кочегаров А.Д. Управление ресурсосбережением в жилищно-коммунальном хозяйстве: учеб. пособ. / А.Д. Кочегаров, Н.Н. Мусинова, А.С. Садыков. — М.: ГУУ, 1998. — 183 с.
- Крамаренко Г.О. Організаційно-економічний механізм управління житлово-комунальним комплексом. — Дніпропетровськ: Наука, 1998. — 205 с.
- Крамаренко Г.О. Організаційно-економічний механізм управління житлово-комунальним комплексом:

Таблиця 5. Параметри та показники двофакторної моделі

Коефіцієнт кореляції	Параметри моделі	Показники
412,919869	0,009247036	-12306,128
425,6660403	0,003656093	14826,0021
0,179321522	26521,98324	#N/A
3,605315825	33	#N/A
5072070751	23212714630	#N/A
#N/A	#N/A	#N/A

Автореф. дис. ... доктора екон. наук: 08.06.01 / НАН України; Інститут економіки промисловості. — Донецьк, 1998. — 36 с.

9. Макуха В.О. Економіка міст: Україна і світовий досвід. — К.: Основи, 1997. — 243 с.

10. Онищук Г.И. Управление жилищно-коммунальной сферой в новых условиях: автореф. дис. ... канд. экон. наук. — М., 1992. 23 с.

11. Осипенко И.Н. Менеджмент в жилищно-коммунальном хозяйстве. — Донецьк: Наука, 2000. — 167 с.

12. Осипенко І.М. Реорганізація управління житлово-комунального господарства регіону: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01 / НАН України; Інститут економіко-правових досліджень. — Донецьк, 2000. — 19 с.

13. Качала Т.М. Житлово-комунальне господарство в системі міського комплексу [Текст] / Т.М. Качала; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технолог. Ун-т. — К.: Наукова думка, 2008. — 416 с., С. 12.

14. Чернышов Л.Н. Формирование рыночных отношений в жилищно-коммунальном хозяйстве: Проблемы. Перспективы. — М.: Междунар. центр финансово-экон. Развития, 1996. — 253 с.

15. Черкаська область в 2004 році: Статистичний щорічник. — Черкаси: Черкаське обласне управління статистики, 2005. — 534 с.

16. Парубець О.М., Сугоняко Д.О., Краснянська Ю.В. Напрями вдосконалення механізму фінансування житлово-комунального господарства України, "Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. Гроші, фінанси, кредит". С. 302—306. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <file:///G:/НАПРЯМИ%20ВДОСКОНАЛЕННЯ%20МЕХАНІЗМУ%20ФІНАНСУВАННЯ%20ЖКГ%20СУБСИДІІДІБСЕД.pdf>

17. Бюджетний моніторинг — 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/publications/monitoringcategories/shchomisyachnyy>

18. Дымченко (Шпачук) Е.В. Совершенствование планирования финансового обеспечения на уровне местного самоуправления // Коммунальное хозяйство городов: научн.-техн. сб. Вып.13. — К.: Техніка, 1998. — С. 154—156.

19. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 1997. — № 24. — Ст. 170.

20. Василік О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 608 с.,

21. Каспрук Ю.В. Вплив ресурсів місцевого бюджету на темпи економічного зростання області // Регіональна економіка. — 2008. — № 4. — С. 38—44.

References:

1. Dimchenko, O. V. (2009), Zhytlovo-komunal'ne hospodarstvo v reformaziyonomu prozessi: analiz, proektuvannya, upravlyny [Housing and communal economy in the reformation process: analysis, designing, management], Kharkiv National Academy of Sciences Academy of Municipal Economy, Kharkiv, Ukraine.

2. Danylyshyn, B. (2003), "Illusions and realities of the communal sphere: [Reform of housing and communal services]", Government. courier, vol. 225.

3. Yuryeva, T.P. (1997), Ekonomyka pidpriemstv misogo gospodarstva [Economy of municipal enterprises],

Kharkiv National Academy of Sciences Academy of Municipal Economy, Kharkiv, Ukraine.

4. Karlova, O.A. (1998), "Improvement of social and market housing policy (integral — hedonistic approach)", Ph.D. Thesis, Economy, Kharkiv state. Academy of Municipal Economy, Kharkiv National Academy of Sciences Academy of Municipal Economy, Kharkiv, Ukraine.

5. Kaspin, V.I. (1990), Planning the development of housing and communal services [Planning the development of housing and communal services], Stroyizdat, Moscow, Russia.

6. Kochegarov, A.D. (1998), Upravlenie resursosbereganiem v zhylyshno komunalnom hospodarstve [Management of Resource Saving in Housing and Communal Services], GUU, Moscow, Russia.

7. Kramarenko, G.O. (1998), Orhanizatsijno-ekonomichnyj mekhanizm upravlinnia zhytlovo-komunal'nyh kompleksom [Organizational and economic mechanism of housing and communal services management], Science, Dnipropetrovsk, Ukraine.

8. Kramarenko, G.O. (1998), "Organizational and economic mechanism of housing and communal services management", Ph.D. Thesis, Economy, NAN of Ukraine; Institute of Industrial Economics, Donetsk, Ukraine.

9. Makukha, VO (1997), Ekonomyka mist: Ukraine and svitovuy dosvid [Economy of cities: Ukraine and world experience], Fundamentals, Kyiv, Ukraine.

10. Onischuk, G.I. (1992), "Management of the housing and communal sphere in the new conditions", Ph.D. Thesis, Economy, Moscow, Russia.

11. Osipenko, I.N. (2000), Managtmentv zhytlovo-komunal'ne hospodarstve [Management in housing and communal services], Science, Donetsk, Ukraine.

12. Osipenko, I.M. (2000), "Reorganization of housing and communal services management in the region", Ph.D. Thesis, Economy, NAS of Ukraine; Institute of Economic and Legal Studies, Donetsk, Ukraine.

13. Kachala, T.M. (2008), Zhytlovo-komunal'ne hospodarstvo v systemi mis'koho kompleksu [Housing and municipal economy in the system of the city complex], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.

14. Chernysho, L.N. (1996), Formirovanie rynochnyh otnoshenij v zhylyshno-kommunal'nom hozjajstve: Problemy. Perspektivy [Formation of market relations in housing and communal services: Problems. Perspectives], International center of financial and econ. Development, Moscow, Russia.

15. Cherkasy Regional Statistics Office (2005), Cherkas'ka oblast' v 2004 rotsi : Statystychnyj schorichnyk [Cherkasy region in 2004, Statistical yearbook], Cherkasy Regional Statistics Office, Cherkasy, Ukraine.

16. Parubets, O.M. Sugonyako, D.O. and Krasnyanska, Y.V. (2017), "Directions of improvement of financing mechanism of housing and communal services of Ukraine", Money, finance, credit, vol. 8, pp. 302—306.

17. Budget monitoring (2016), available at: mode: <http://www.ibser.org.ua/publications/monitoringcategories/shchomisyachnyy> (Accessed 15 february 2019).

18. Dymchenko (Shpachuk), E.V. (1998), "Improvement of planning of financial support at the level of local self-government", Utilities of cities: scientific-technical department, vol.13, pp. 154—156.

19. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine", Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR), vol. 24.

20. Vasilik, O.D. and Pavlyuk, K.V. (2004), Derzhavni finansy Ukrainy: Pidruchnyk [Public Finances of Ukraine: Textbook], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.

21. Kaspruk, Yu.V. (2008), "Influence of resources of the local budget on the rates of economic growth of the region", Regional economy, vol.4, pp.38—44.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2019 р.